

Białystok, dnia 30 listopada 2023 r.

Prof. dr hab. *Adam Doliwa*
Kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Rolnego
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Piotra FIKA pt. *Postępowanie nakazowe i upominawcze w prawie polskim w świetle podstaw wydania nakazu zapłaty* (Kraków 2023, 329 str. maszynopisu), przygotowanej na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego w Krakowie pod opieką Dr hab. Andrzeja Olasia, jako promotora.

I. Podstawa prawna i kryteria oceny

Na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora Panu Mgr Piotrowi Fikowi powołany zostałem uchwałą Komisji Doktorskiej w Dyscyplinie Nauki Prawne Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego w Krakowie Nr 51/2023 z dnia 18 października 2023 r. Z uwagi na to, że wspomniane postępowanie toczy się na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r., poz. 742), zadaniem moim była ocena, czy rozprawa autorstwa mgra P. Fika pt. *Postępowanie nakazowe i upominawcze w prawie polskim w świetle podstaw wydania nakazu zapłaty* spełnia wymogi przewidziane w art. 187 ust. 1 i 2 powołanej ustawy; przepisy te formułują wymóg, w świetle którego „*Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne*”.

II. Ocena wyboru przedmiotu badań, ogólnej koncepcji oraz sformułowania tytułu rozprawy

Wobec konstatacji Doktoranta, że w polskim piśmiennictwie prawniczym brakuje aktualnego i kompleksowego opracowania problematyki prawnej podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i upominawczym (str. 8), z którą to uwagą wypada się zgodzić, przy jednoczesnym zauważeniu i docenieniu licznych, szczegółowych, z tym, że często już (częściowo) zdezaktualizowanych wypowiedzi doktryny (co oczywiście czyni sam Doktorant w swojej rozprawie) – ocena wyboru przedmiotu badań – pod postacią całościowej analizy podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniach nakazowym i upominawczym na gruncie polskiego Kodeksu postępowania cywilnego (KPC) - jest jednoznacznie pozytywna.

Ogólna koncepcja rozprawy, znajdująca zresztą swoje pełne odzwierciedlenie w strukturze tekstu prawniczego, w którego ramach Doktorant prezentuje swoje badania, polega na przeprowadzeniu szczegółowych – z jednej strony - analiz problematyki prawnej podstaw wydania nakazu zapłaty – a z drugiej - na syntezie cech charakterystycznych przebiegu postępowań nakazowego i upominawczego, łącznie z analizą (przy wstępnym zbadaniu charakteru prawnego) nakazów zapłaty wydawanych w ich toku. Koncepcja taka jest klarowna i w pełni uzasadniona a z perspektywy poznawczej, perspektywy wkładu w rozwój dyscypliny nauki prawne – jawi się jako bardzo interesująca. Dodać jeszcze można, że oceniana praca, tak jak należy - uwzględnia nie tylko aspekt teoretycznoprawny podstaw nakazu zapłaty wydawanych we wskazanych postępowaniach (a zwłaszcza - miejsce nakazu zapłaty w systemie orzeczeń, jego prawny charakter, podstawy jego wydania, bądź odmowy wydania), ale także, co zdecydowanie było konieczne – bierze pod uwagę praktyczne aspekty przedmiotowego zagadnienia prawnego.

Tytuł rozprawy został sformułowany w sposób odzwierciedlający autorską, merytoryczną koncepcję pracy. Trzeba stwierdzić, że udanie, w sposób charakterystyczny dla dogmatyki prawa (tu w zakresie prawa postępowania cywilnego), sygnalizuje tenże tytuł zadanie badawcze (szczegółowy problem prawny do rozwiązania) - zarówno w warstwie bezpośredniego komunikatu (podstawy wydania nakazu zapłaty), jak i komunikatu pośredniego (relacje prawne i systemowe między postępowaniem nakazowym i upominawczym). Wreszcie uznać należy, że tytuł sformułowany jest poprawnie z punktu widzenia powszechnych norm językowych.

III. Ocena metodologii opracowania oraz struktury i redakcji rozprawy

Rozprawa Pana Mgr Fika przygotowana została w sposób typowy dla naukowych i monograficznych opracowań określonych zagadnień prawnych, czy to wynikających z konkretnych instytucji prawnych, czy jawiących się na tle systemowej regulacji danej gałęzi prawa. Autor oparł swoje analizy dogmatyczne na materiale normatywnym (obowiązującym prawie przedmiotowym), na krytycznej analizie poglądów doktryny prawa procesowego cywilnego oraz na analizie stosownego orzecznictwa sądowego, w tym zwłaszcza Sądu Najwyższego. Tak więc użyte w pracy główne narzędzie badawcze należy do arsenału dogmatyki; krótko, wystarczająco, przedstawia też Autor elementy tradycji i rozwoju historycznego regulacji prawnej postępowania nakazowego i upominawczego (str. 83 i nast.). Choć rozprawa dotyczy zagadnienia z zakresu prawa polskiego, to syntetyczne uwagi komparatystyczne, przybierające formę tła do poszczególnych rozważań na gruncie „naszego” prawa, stanowią interesujący element uzupełniający.

Istotnym elementem rozprawy są postulaty *de lege ferenda*, i to w postaci pewnej syntezy całości rozważań; stanowią one zarówno efekt oceny funkcjonalności obowiązującej regulacji oraz dokonywanych dotąd nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie unormowania postępowania nakazowego i upominawczego, ale także, co szczególnie zasługuje na pochwałę, jest to refleksja nad przedmiotowymi instytucjami prawnymi, jako z natury społecznymi, na tle systemowym („*Dywersyfikacja czy unifikacja postępowania nakazowego i upominawczego?*”) oraz na tle wyzwań płynących z istoty społeczeństwa informacyjnego („*Postępowanie nakazowe i upominawcze w świetle nowych technologii*”).

Rozprawa Mgra Fika zawiera wszystkie potrzebne i wymagane elementy składowe a redakcja jej tekstu jest staranna i przejrzysta. Liczba rozdziałów, ich kolejność oraz proporcje między nimi są w zasadzie (najkrótszy jest rozdział 4.) prawidłowo skomponowane. Rozważania Autora ułożone zostały co do zasady w myśl metody dedukcyjnej, z tym, że rozdział ostatni to wartościowe uogólnienie całości badań. Dodać trzeba, licząc to *in plus*, że każdy rozdział opatrzone jest syntetycznym podsumowaniem. Język polski i język prawniczy Autora jest poprawny, Jego rozważania udanie ilustrują czytelnikowi stanowisko w każdej szczegółowej kwestii. Przypisy są w normie a bibliografia wręcz imponująca (993. pozycje); brakuje trochę w pracy odrębnego wykazu aktów normatywnych i orzeczeń sądowych, nad którymi Autor pracował.

IV. Ocena merytoryczna

1. Przedmiot i cel badań oraz hipotezy badawcze

Z punktu widzenia zasadności doboru i klarowności przedstawienia przedmiotu oraz celu badań rozprawa Mgra Fika zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę; Autor od tego swoją dysertację rozpoczyna (str. 8), co więcej, tak jak należy, od razu na tle przedmiotu i celu swoich badań formułuje (dwie) hipotezy badawcze. Pierwsza wynika z twierdzenia Doktoranta, że to właśnie „podstawy wydania nakazu zapłaty stanowią rzeczywiste, merytoryczne kryterium normatywnego wyodrębnienia obu (...) postępowań jako dwóch samodzielnych rodzajów postępowania typu nakazowego i upominawczego”, druga zaś, komplementarna wobec pierwszej, to twierdzenie, że „zdecydowana odmiennosc podstaw wydania nakazu zapłaty w obu postępowaniach wyznacza zarazem nieprzekraczalne granice ich możliwej (...) integracji wynikającej z zewnętrznego podobieństwa konstrukcji oraz struktury dynamicznej tych procedur”. Obie dobrze organizują całe wywody i stanowią oś szczegółowych analiz Autora, skupionego na dążeniu do ich weryfikacji.

2. Analiza i ocena wywodów składających się na poszczególne rozdziały rozprawy

2.1. Na rozdział I. (str. 15-83) składają się rozważania ogólne i wprowadzające, dotyczące definicji orzeczenia sądowego na gruncie obowiązujących przepisów prawa, rodzajów tych orzeczeń wraz ze zwięzłą charakterystykę każdego z nich, ze szczególnym uwzględnieniem charakterystyki nakazu zapłaty jako merytorycznego orzeczenia sądu.

Wprowadzenie do rozdziału (str. 16-19) jest zwięzłe i erudycyjne, syntetycznie oddaje znaczenie wyrażeniu „orzeczenie”. Takie są także uwagi o czynnościach decyzyjnych na gruncie prawa procesowego; świadczą one o dojrzałości naukowej Doktoranta. W ramach wyjaśnienia pojęcia czynności procesowych i przedstawienia ich rodzajów Doktorant sprawnie odwołuje się do klasycznych poglądów doktryny. Czyni potrzebne, porządkujące rozróżnienia (np. na postaci i formy orzeczenia). Uznaje, że dla klarowności i efektywności dalszej analizy charakteru i istoty nakazu zapłaty jako orzeczenia sądu niezbędne jest zasygnalizowanie ogólnej problematyki wyroku i postanowienia, co czyni syntetycznie i udanie.

Zasadnicze rozważania o charakterze prawnym nakazu zapłaty rozpoczyna Doktorant od stwierdzenia, że należy właściwie zlokalizować nakaz zapłaty w systemie orzeczeń. W tym kontekście prowadzi On rozważania o nakazie zapłaty jako orzeczeniu merytorycznym (str. 29 i nast.), mając na uwadze to, że regulacja nakazu zapłaty przebiega dwupłaszczyznowo; ta postać orzeczenia jest w pierwszej kolejności regulowana przez przepisy KPC odno-

szące się do niej wprost, w dalszej kolejności zaś stosuje się do niego odpowiednio przepisy o wyrokach (str. 31). Nie mam zastrzeżeń do analizy istoty i charakteru prawnego nakazu zapłaty; uwagi te (str. 35 i nast.) są wyczerpujące a ich poziom merytoryczny jest wysoki. Te obszernie uwagi merytoryczne, uwzględniające szeroko kontekst materialnoprawny a także kolidyjny i europejski (europejski nakaz zapłaty), uzupełniają analizy formy i treści nakazów zapłaty oraz problematyki ich doręczania (str. 59 i nast.). Podkreślić należy, że Doktorant nie ogranicza się do analizy kanonicznych poglądów doktryny formułowanych na kanwie fundamentalnych i systemowych regulacji, ale także analizuje i ocenia (omawiając elektroniczną formą nakazu zapłaty) także kwestii prawne w przedmiocie doręczeń w związku z pandemią wirusa SARS-CoV-2 i choroby COVID-19 (str. 63 i nast.). Omawia także najnowsze nowelizacje KPC z 2023 r. (str. 66 i nast.).

Raz jeszcze należy podkreślić, że trafnie Doktorant wieńczy bardzo obszerne i szczegółowe rozważania rozdziału, jako merytorycznej jednostki redakcyjnej rozprawy, syntetycznym podsumowaniem (str. 82-83), w którym zestawia najważniejsze wątki i płynące z nich ustalenia. Trafny jest wniosek, że nakaz zapłaty to orzeczenie merytoryczne, które obok wyroku jest drugą podstawową kategorią orzeczeń wydawanych przez sądy w celu merytorycznego rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu. Nakazem zapłaty sąd orzeka o obowiązku zaspokojenia całego roszczenia, z tym, że nakaz zapłaty jako orzeczenie ma charakter warunkowy (tymczasowy/prowizoryczny), co oznacza, że jego dalszy byt prawny i ewentualne uzyskanie cechy prawomocności uzależnione jest od braku skutecznego zaskarżenia przez pozwanego. Doktorant trafnie też ustalił, że umiejscowienie nakazu zapłaty w systemie orzeczeń w polskim KPC jako orzeczenia merytorycznego należy ocenić jako prawidłowe. Raz jeszcze podkreślić należy wysoką dojrzałość ocen i wniosków oraz systemowy ogląd istotnych zagadnień prawno procesowych omówionych w ocenionym rozdziale.

2.2. W rozdziale II. Doktorant zajął się analizą charakteru poszczególnych postępowań odrębnych, w ramach których następuje wydanie nakazu zapłaty, biorąc pod rozwagę zwłaszcza cechy modelowe danego postępowania oraz przyjętym katalog podstaw wydania (odmowy wydania) nakazu zapłaty. Takie syntetyczne uwagi ogólne i typizacyjne, obejmujące także historyczny zarys postępowań odrębnych w prawie polskim oraz ocenę umiejscowienia tych procedur w systemie postępowania cywilnego wraz z analizą ich charakteru prawnego buduje dobre tło do szczegółowych badań nad podstawami wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym oraz postępowaniu upominawczym (str. 84 i nast.).

Uwagi o genezie i historii (przemianach) regulacji postępowania nakazowego oraz upominawczego, począwszy od rzymskiego procesu formułowego, są zwarte i czyta się je bardzo dobrze; wnoszą one do rozprawy potrzebną ewolucyjną perspektywę rozwoju omawianej instytucji. Takż sam jest rys historyczny postępowania nakazowego i upominawczego na ziemiach polskich, począwszy od XVI w., przy uwzględnieniu, co oczy następnie przechodzi Doktorant do charakterystyki współczesnych regulacji postępowania nakazowego (od 1930 r.) w Polsce, aż do uchwalenia KPC (łącznie z najważniejszymi, licznymi nowelizacjami).

Istotne dla zasadniczego celu rozprawy są rozważania o cechach postępowania nakazowego w obowiązującej regulacji prawnej (str. 97 i nast.). Dobrze, że Doktorant nie wpadł w pułapkę analitycznego przedstawiania postępowania nakazowego, w trybie komentarza do poszczególnych przepisów KPC, lecz zrobił to syntetycznie, podkreślając najważniejsze, z punktu widzenia celu pracy, kwestie. Trafne są uwagi, na tle poszczególnych nowelizacji KPC, o fakultatywnym charakterze postępowania nakazowego; wyłącznie do powoda powinna należeć decyzja, czy będzie swych roszczeń dochodził w postępowaniu nakazowym, czy też w zwykłym postępowaniu, bądź też w razie spełnienia właściwych przesłanek (podstaw), np. w postępowaniu upominawczym nie mającym charakteru fakultatywnego, lecz obligatoryjny (str. 99). Doktorant zajmuje się w tym rozdziale także kwestią tzw. ekskluzywności (wyłącznieści) postępowania nakazowego, badając, jakie relacje zachodzą między poszczególnymi postępowaniami odrębnymi, a w szczególności pomiędzy postępowaniem nakazowym i postępowaniem upominawczym ale również postępowaniem nakazowym i innymi postępowaniami odrębnymi (str. 105 i nast.). Uwagi te są rzeczowe i po raz kolejny dowodzą biegłości Autora w dziedzinie prawa postępowania cywilnego. Doktorant wywodzi też, że postępowanie nakazowe jest postępowaniem o charakterze dokumentowym; analiza regulacji art. 485 § 1–3 KPC doprowadziła Go do stwierdzenia, że możliwość wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jest warunkowana udowodnieniem przez powoda zasadności roszczenia za pomocą wyraźnie wskazanych dokumentów, które to dokumenty winny zostać załączone do pozwu. Ponadto analizuje Doktorant charakter postępowania nakazowego jako postępowania o szczególnym, dwufazowym (dwuetapowym) charakterze (str. 111 i nast.). Następnie przechodzi Doktorant do analizy charakteru postępowania upominawczego (str. 116 i nast.), czyniąc to, także poprzez związki i kontrpunkty do postępowania nakazowego, może aż nadto szczegółowo. Ten fragment rozdziału jest bardzo obszerny a z uwagi na to, że polega na zreferowaniu stanu prawa obowiązującego i poglądów doktryny prawniczej, mógł zostać napisany bardziej syntetycznie. Z racji na oczywistą konstatację, że zakres stosowania przepi-

sów o postępowaniu nakazowym oraz postępowaniu upominawczym wyznaczany jest przez kryterium przedmiotowe, w dalszej części tego obszernego rozdziału przedstawił Doktorant skrupulatną analizę zakresu przedmiotowego postępowania nakazowego oraz postępowania upominawczego (str. 135 i nast.).

Na szczęście ten ważny, także w sensie wagi wynikającej z obszerności, rozdział, zwięźcił Doktorant syntetycznym podsumowaniem. Stwierdził trafnie tamże, że sposób unormowania podstaw wydania nakazu zapłaty pozostaje w funkcjonalnym związku z przyjętym w polskim KPC modelem każdego z przedstawionych postępowań odrębnych oraz ich charakterystyką i szczegółowym ukształtowaniem (str. 139). Za trafną przyjmuję konkluzję, iż ukształtowanie podstaw wydania nakazu zapłaty jest nierozzerwalnie związane z modelem danego postępowania oraz jego charakterem, co łączy się i przekłada na charakterystykę merytorycznego orzeczenia – nakazu zapłaty, wydawanego w omówionych w rozdziale II. rozprawy postępowaniach odrębnych i posiadającego szczególne cechy wynikające z przyjętego modelu danego postępowania odrębnego (str. 139).

2.3. Na rozdział III. rozprawy składa się, przeprowadzona w oparciu o prawo przedmiotowe (z syntetycznymi nawiązaniem do uregulowań historycznych i prawno porównawczych), analiza poszczególnych podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym; elementem tego rozdziału są propozycje zmiany prawa obowiązującego (postulaty *de lege ferenda*).

Oceniany rozdział rozpoczyna Doktorant od przypominającej uwagi, że tytułowe podstawy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym (w art. 485 § 1 – 2¹ KPC) nierozzerwalnie związane są z modelem postępowania nakazowego, a w szczególności z trzema jego cechami, definiującymi jego charakter: fakultatywnością oraz dwufazowością oraz dokumentowym charakterem (str. 140). Rozwijając uwagi (ustalenia) wstępne przedstawia kognicję sądu w postępowaniu nakazowym (str. 141 i nast.), problematykę dowodową (str. 144 i nast.) a następnie przechodzi do poszczególnych podstaw wydania nakazu zapłaty.

Szczególnie udane są ustalenia na temat dokumentu jako podstawy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym (str. 147 i nast.). Na taką ocenę zasługują zwłaszcza rozważania o definicji dokumentu przyjętej w art. 77³ KC. Przepis ten stanowi, że dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią, zaś zgodnie z treścią art. 77² KC dla zachowania formy dokumentowej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie. Trafnie stwierdza Doktorant, że przyjęta przez ustawodawcę powyższa definicja dokumentu oznacza odejście od tradycyjnego wymogu pisemnej formy (postaci) dokumentu i dopuszczenie

innych metod gromadzenia oraz przechowywania informacji, w postaci np. coraz powszechniejszego zapisu elektronicznego, co jest odpowiedzią na potrzebę odformalizowania obrotu cywilnoprawnego. Dalsze uwagi na gruncie materialno prawnym, o formie oświadczenia woli, ograniczają się tylko do dość mechanicznego powtórzenia treści obowiązujących przepisów KC. Na tym tle można sformułować zagadnienie do dalszej dyskusji, czy też prośbę sprecyzowania stanowiska Doktoranta, odnośnie relacji między materialnoprawną definicją dokumentu a jego rozumieniem na gruncie prawa procesowego, co, poprzez wpływ na pojęcie dokumentu i jego charakteru jako dowodu w postępowaniu sądowym, ma znaczenie z punktu widzenia podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Dalsze uwagi szczegółowe o dokumencie – urzędowym, mającym moc urzędowego, są wyczerpujące i nie budzą zastrzeżeń.

W dalszym ciągu przedstawia i analizuje Autor rachunek zaakceptowany przez dłużnika, w rozumieniu dokumentu stwierdzającego wysokość świadczenia oraz określającego stronę zobowiązaną do jego spełnienia na rzecz wystawcy, będący podstawą wydania nakazu zapłaty (str. 169 i nast.). Także te rozważania wyczerpująco przedstawiają trafną interpretację właściwych przepisów oraz stan poglądów doktryny w przedmiotowej kwestii. W szczególności udane, świadczące o szerokich kompetencjach prawniczych Doktoranta, są uwagi o materialnoprawnych aspektach akceptacji rachunku przez dłużnika, pojmowanej jako czynność prawna, oświadczenie woli w rozumieniu KC, podlegające co do treści i formy a także wykładni wymogom prawa materialnego (str. 171 i nast.). Na tym tle jawi się kolejna kwestia wymagająca sprecyzowania przez Doktoranta – w jaki sposób wadliwość akceptacji rachunku przez dłużnika, wynikająca ze złożenia oświadczenia woli obciążonego wadą (na marginesie – KC nie zna wady oświadczenia woli o nazwie „niepoczytalność”), wpływa na wydanie nakazu zapłaty; jak skutki materialno prawne (nieważność oświadczenia woli, wzruszalność oświadczenia woli) „współgrają” ze skutkami procesowymi? Dodam, jeszcze, że bardzo wartościowe poznawczo i praktycznie są rozważania na temat akceptacji w drodze złożenia przez dłużnika podpisu na doręczonym mu rachunku, na czele z ważnym stwierdzeniem, że nie ma uzasadnionych powodów, aby podpis w rozumieniu przepisów procesowych rozumieć inaczej niż podpis w rozumieniu przepisów prawa cywilnego materialnego (str. 174 i nast.).

Analizy art. 485 § 1 pkt 3 KPC, zgodnie z którym sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, jeżeli fakty uzasadniające dochodzone roszczenie są udowodnione dołączonym do pozwu wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu są, podobnie jak poprzednie rozważania Doktoranta, prawidłowe i zupełne. Podzielam pragmatyczne podejście Doktoranta do kwestii charakteru prawnego we-

zwania do spełnienia świadczenia (oświadczenie woli czy czynność faktyczna); z procesowego punktu widzenia, w szczególności w odniesieniu do podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, zagadnienie to (i spór w doktrynie) ma drugorzędne znaczenie - w przeciwieństwie do formy i treści wezwania do zapłaty, które w pierwszej fazie postępowania nakazowego podlega ocenie organu procesowego przez pryzmat art. 485 § 1 pkt 3 KPC (str. 179).

Poprawne są rozważania Doktoranta o pisemnym oświadczeniu dłużnika o uznaniu długu, jako podstawie wydania nakazu zapłaty (str. 182 i nast.). Powołana tu zastała reprezentatywna literatura prawa cywilnego materialnego a porządkujące i wyczerpujące uwagi Autora, łącznie z zagadnieniem kauzalności uznania długu, świadczą o pełnej orientacji w zakresie przywołanej instytucji.

W dalszym ciągu Doktorant wywodzi, że nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym może zostać wydany także na podstawie dowodu w postaci weksla lub czeku, a więc na podstawie skonkretyzowanych przez prawodawcę papierów wartościowych (str. 185 i nast.). Być może zbyt szeroko omawia przy tym Doktorant ogólną istotę weksla, łącznie z teoriami wyjaśniającymi istotę zobowiązania wekslowego jako abstrakcyjnego oraz funkcjami weksla; należało się skupić na jego roli jako podstawie wydania nakazu zapłaty. Przy tym oddaję Autorowi, że powyższe rozważania są erudycyjne i interesujące. Dodać należy, że kwestie ochrony konsumenta w ramach rozważań o wekslu są bardzo wartościowe. Nie budzą zastrzeżeń podobne uwagi na temat czeku i dokumentów wskazanych w art. 485 § 2¹ KPC (str. 194 i nast.).

Rozdział ten, z uwagi na jego znaczenie dla całej rozprawy, kończy Doktorant solidnym i dość obszernym podsumowaniem (str. 201 i nast.). Za najbardziej trafną uważam uwagę, że szczegółowa analiza katalogu podstaw wydania nakazu zapłaty była niezbędna do oceny prawidłowości i zasadności obecnej regulacji - w kontekście dywersyfikacji podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i upominawczym oraz problematyki jednoczesnego funkcjonowania wskazanych postępowań odrębnych (postępowań o charakterze przyspieszonym) przy - co niezwykle istotne - uwzględnieniu aksjologii postępowań odrębnych, oraz ewentualnej potrzeby (możliwości) połączenia obu postępowań w jedno postępowanie odrębne (str. 201).

2.4. Rozdział IV. to szczegółowa, choć syntetyczna analiza i zarazem ocena katalogu podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w prawie polskim. Tezą przewodnią, wokół której buduje Autor swoje rozważania, jest stwierdzenie, że podstawy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym (zob. art. 499 § 1 pkt 1-3 KPC) są nierozdzielnie związane z modelem postępowania upominawczego, a w szczególności z

trzema jego cechami, które definiują jego charakter: obligatoryjnością, jednofazowością oraz upominawczym charakterem, związanym z prowizorycznym charakterem upominawczego nakazu zapłaty (str. 205). W tym rozdziale przeprowadził Doktorant syntetyczną analizę porównawczą unormowania postępowania upominawczego w prawie niemieckim i austriackim (str. 208 i nast.). W konkluzji powtórzony został już kilkakrotnie formułowany w rozprawie wniosek, że ukształtowanie podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest nierozzerwalnie związane z modelem tegoż postępowania odrębnego oraz z jego charakterem (str. 226). Natomiast istotne i nowe jest spostrzeżenie, że w przeciwieństwie do podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, gdzie kluczowe znaczenie ma dokumentowy charakter wskazanego postępowania odrębnego (oparcie rozstrzygnięcia na podstawie dowodów w postaci dokumentów o wysokim stopniu pewności), wzorcowe ukształtowanie negatywnych podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym definiuje jego model oparty o założenie oceny *prima facie* dokonywanej w szczególności na podstawie twierdzeń pozwu, co znajduje swoje uzasadnienie przez wzgląd na tradycje historyczne, oraz z uwagi na aspekty pragmatyczne, celowościowe (str. 226). Cały ten rozdział jest zwarty, bardzo wartościowy i czyta się go z dużą uwagą i satysfakcją.

2.5. Wreszcie rozdział V. ocenianej rozprawy, jako ostatni, zawiera całościową ocenę regulacji obowiązującej, stanowiącej fundament analizy opracowanej w ramach poprzednich rozdziałów (zwłaszcza II., III. i IV). Ocena ta, co istotne, ma charakter funkcjonalny; opiera się na konkluzjach płynących z tego, jakie cele stawiano oraz stawia się dziś postępowaniu nakazowemu i upominawczemu, zwłaszcza w kontekście realizacji postulatu szybkości postępowania.

Istotnym wątkiem poruszonym w tym rozdziale jest „czas” (a w zasadzie szybkość, sprawność) postępowania sądowego, na tle którego Autor formułuje własne, bardzo jednoznaczne i trafne (do tego niezwykle dojrzałe) stanowisko (str. 226 i nast., zob. też str. 277), do którego w pełni się przychylam. Mianowicie zauważa, że czynnik (wartość) uproszczenia i przyspieszenia postępowania cywilnego jest dziś wręcz mitologizowany; szybkość postępowania znajduje się dziś wśród głównych doktrynalnych postulatów reformy postępowania cywilnego i jest jedną z najczęstszych idei wskazywanych w kolejnych zmianach KPC przygotowywanych przez ustawodawcę. Lecz nie należy przy tym zapominać o takich wartościach, jak pewność postępowania sądowego, jego rzetelność, czy wręcz sprawiedliwość (szkoda jednak, że w swej przebogatej Bibliografii Doktorant nie uwzględnił bardzo wartościowej monografii Sędziego Sz. Rożka, *Sprawność postępowania cywilnego na tle rozstrzygnięcia spraw spadkowych*, Warszawa 2022, której recenzentem miałem przyjemność być).

Za niezwykle potrzebne i interesujące uważam rozważania o aksjologii postępowania cywilnego, o warunkach tzw. sprawiedliwości proceduralnej (str. 229 i nast.). Bez takiej naukowej głębi, bez nawiązania do wartości, tezy formułowane o prawie i jego instytucjach sprowadzają się do poradnika, technicznego komentarza (instrukcji obsługi) a monografia doktorska należąca do dyscypliny nauki prawne musi być czymś więcej. Jednoznacznie stwierdzam, że rozprawa Mgra Fika ten ostatni wymóg całkowicie spełnia.

Dodać należy jeszcze, że bardzo interesujące, świadczące o szerokości horyzontów umysłowych Doktoranta, są rozważania o wykorzystaniu nowych technologii, w tym tzw. sztucznej inteligencji w wymiarze sprawiedliwości (str. 240 i nast.). W tym zakresie Autor zajmuje stanowisko, zgodnie z którym obowiązujące regulacje dotyczące postępowania nakazowego i upominawczego (w szczególności w zakresie podstaw wydania nakazu zapłaty) są „neutralne technologicznie”, co umożliwi ich zastosowanie w szeroko rozumianej cyfryzacji postępowania cywilnego. Zdaniem Doktoranta, samo stworzenie infrastruktury informatycznej niezbędnej do automatyzacji czynności związanych z prowadzeniem sekretariatów oraz obsługą spraw i zarządzaniem danymi dotyczącymi spraw, a także do zapewnienia dostępu do systemów informacji prawnej, elektronicznych baz danych to kierunek prawidłowy. W konsekwencji, w związku z rozwojem nowych technologii, postuluje Doktorant stworzenie centralnego systemu sądowego kompatybilnego z już dostępnymi rozwiązaniami, który umożliwiłby efektywne sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w zakresie postępowania cywilnego (efektywne zarządzanie poszczególnymi sprawami), którego elementem byłoby zdigitalizowane (cyfrowe) postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze (str. 267-267). W mojej ocenie do tej ostatniej sprawy (objętej postulatem) należy jednak podchodzić ostrożnie, aby na ołtarzu nowoczesności nie złożyć bóstwu efektywności i szybkości w ofierze tego, czym jest w istocie wymiar sprawiedliwości.

3. Ocena ostatniej części rozprawy - Zakończenia

Zakończenie ocenianej rozprawy (str. 272-280) zawiera syntetyczne podsumowanie i wnioski; te ostatnie wynikają ze szczegółowych analiz i badań, przeprowadzony w celu weryfikacji dwóch głównych hipotez badawczych.

Doktorant w szczególności doszedł do wniosku, że w świetle przeprowadzonych analiz nakazu zapłaty, w tym na tle innych orzeczeń sądowych, uprawnione jest uznanie jego umiejscowienia jako orzeczenia merytorycznego w systemie orzeczeń w polskim KPC, za prawidłowe i nie budzące na chwilę obecną zastrzeżeń (str. 272). Po drugie skonkludował, że

nie można pozytywnie ocenić wydłużenia terminu do miesiąca dla nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym (doręczanych w kraju), w sytuacji pozostawienia dwutygodniowego terminu dla nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym. W ocenie Doktoranta należy opowiedzieć się za wydłużeniem i ujednoczeniem terminów zaspokojenia roszczenia albo wniesienia środka zaskarżenia dla obu nakazów zapłaty (str. 273). Po trzecie Doktorant uznał, co wynika z całokształtu analiz zawartych w rozprawie, że ukształtowanie podstaw wydania nakazu zapłaty jest nierozzerwalnie związane z modelem danego postępowania oraz jego charakterem i z niego wynika (str. 274). Biorąc pod uwagę dokumentowy charakter postępowania nakazowego Doktorant doszedł po czwarte do wniosku, że za dokumenty stanowiące podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym bez żadnych wątpliwości za takie dokumenty uznać należy dokument urzędowy, rachunek zaakceptowany przez dłużnika, wezwanie dłużnika do zapłaty i pisemne oświadczenia dłużnika o uznaniu długu oraz weksel i czek (str. 274).

W tak napisanym, przyznając napisanym bardzo dobrze stylistycznie *Zakończeniu*, zabrakło mi trochę jasnego wskazania, które ustalenia i płynące z nich wnioski zdaniem ich Autora stanowią potwierdzenie (pozytywną weryfikację) sformułowanych we *Wstępie* dwóch hipotez badawczych. Wynika to rzecz jasna z całości *Zakończenia* ale czytelnik musi się tego domyślać.

V. Wnioski i konkluzja co do dalszego postępowania awansowego

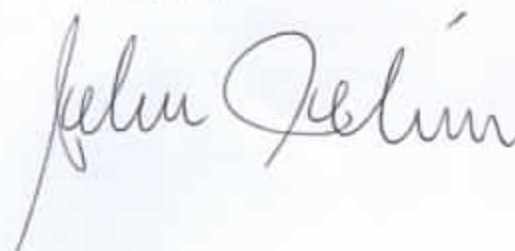
Podsumowując powyższe ustalenia i oceny **stwierdzam jednoznacznie, że rozprawa doktorska Mgra Piotra FIKI pt. *Postępowanie nakazowe i upominawcze w prawie polskim w świetle podstaw wydania nakazu zapłaty* spełnia z naddatkiem kryteria** określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Po pierwsze, Doktorant **rozwiązał problem naukowy podstaw wydania nakazu zapłaty w świetle modelowego ujęcia postępowań nakazowego i upominawczego**, uzasadniając przy tym, że sięganie przez ustawodawcę po różnego rodzaju instrumenty prawne w ramach licznych nowelizacji KPC powinno być uzasadnione zarówno wymaganiami współczesności, jak i powinno respektować tradycję prawną i modelowe ukształtowanie tej postaci postępowania sądowego. Po drugie, całokształt wywodów Doktoranta, ich uporządkowanie, stosowana siatka pojęciowa, odwoływanie się do dorobku polskiej nauki prawa i orzecznictwa sądowego świadczą dobitnie o tym, że **wykazuje On ogólną bardzo głęboką wiedzę teoretyczną w zakresie nauk prawnych**, w szczególności w zakresie nauki prawa cywilnego procesowego.

Po trzecie, budowa pracy, sposób, w tym porządek wywodów i stosowanej argumentacji pozwalają stwierdzić, że Doktorant w pełni **posiadł umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.**

Tym samym uważam, że recenzowana praca **może być podstawą dalszych czynności w przewodzie doktorskim Kandydata.**

Co więcej, biorąc pod uwagę walory poznawcze a zwłaszcza praktyczną doniosłość rozwiązanych w ocenionej rozprawie problemów prawnych uważam, że z punktu widzenia użyteczności społecznej powinna ona zostać opublikowana w formie książkowej.

Prof. dr hab. *Adam Doliwa*

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Adam Doliwa', written in dark ink on a white background.